

Дипломата Петра I Великог

САВА ВЛАДИСЛАВИЋ РАГУЗИНСКИ

ОД 8. ЈУЛА ДО 10. СЕПТЕМБРА 2021.
ГАЛЕРИЈА РТС, БЕОГРАД, ТАКОВСКА 10

НАЦИОНАЛЬНАЯ
БИБЛИОТЕКА
РЕСПУБЛИКИ
БУРЯТИЯ

Трилениум

РТС

ПЛЕМЕНИТИ ДУХ, МУДАР УМ И УМЕТНОСТ ПРЕГОВАРАЊА

Поводом 350. годишњице рођења славног дипломате руског цара Петра I Великог, државног и друштвеног радника грофа **Саве Лукиног Владиславића Рагузинског**, одржана је мултимедијална изложба у Председничкој библиотеци „Б. Н. Јељцина“ у Санкт Петербургу. Изложбу је припремила Национална библиотека Републике Бурјатија. Партнери изложбе били су Председничка библиотека, Представништво Министарства спољних послова Русије у граду Улан Уде, Централна библиотека досељеника Селенгинског округа Републике Бурјатија, Кяхтински централизовани библиотекарски систем Републике Бурјатија, Новоселенгински музеј декабриста.

На паноима су представљене основне етапе живота и рада Саве Владиславића:

- Дипломатске активности
- Оснивање руске војне обавештајне службе
- Мисија у Азији

Део изложбе посвећен је личним и бројним другим документима повезаним са Савом Владиславићем из збирке Архива Министарства иностраних послова Русије.

Сам Владиславић сведочи да је рођен 16. јануара 1669. у српској породици Владиславића, на имању које се налазило између села Јасеник и Берушица, недалеко од Гацка. Остаци те куће сачувани су до данас, а у народу су познате као куле кнеза Владиславића. Житељи Гацка с поносом говоре о тој породици која се прославила још у доба Српске средњовековне државе. Из ње су потекли многи кнезови и народне вође.

Због напада турских банди породица је прешла у Дубровник, чије је историјско име тог времена Рагуза. Дубровник је у то доба био вазал Османског царства. У Дубровачкој републици отац Саве Владиславића бавио се трговином, која је Сави омогућила да посети Француску, Шпанију и Млетачку Републику.

УВЕРЕЊЕ ПЕТРА I О ПРИПАДНОСТИ ДВОРСКОМ СТАЛЕЖУ ДВОРСКОМ САВЕТНИКУ САВИ РАГУЗИНСКОМ
ЗА ВЕРНУ И УСРДНУ СЛУЖБУ

Потврда од стране цара Петра I о племићком статусу дворског саветника Саве Рагузинског. Москва, 27. фебруар 1710. године, пергамент, рукопис, украс, сребром везен брокат са златном текстуром; двослојни црвенкасти печат на узицама од златних нити у сребрној позлаћеној кутијици 38,5×29,0 cm, отворен 59 cm, пречник кутијице – 11,2 cm. Изглед (предња страна).

Фото: Сверуски уметнички научно-рестаураторски центар И. Е. Грабарја.

Стекавши широко образовање и добивши од оца нешто почетног капитала, отишао је у Цариград у коме је покренуо сопствену трговину. Ту је свом имену додао наставак Рагузински.

У Цариграду долази у контакт са руским амбасадорима В. Голицином и Е. Украјинцевом којима неофицијелно преноси поруке, али и документа до којих је могао да дође о односима Порте са Француском, Енглеском, Аустријом и Млетачком Републиком. Ти документи су у многоме допринели закључивању руско-турског примирја тог доба.

Добро образован и добро информисан, Сава је у Турској, Венецији и Француској организовао сопствену трговачку мрежу, која се сматра првом Руском обавештајном мрежом у иностранству. Спољна обавештајна служба је Русији у том тренутку била неопходна. Стога му је Петар Велики за награду издао указ са правом слободне трговине у Русији. Године 1702. Владиславић се упутио у Русију носећи са собом свој опис пута Црним морем у Москву. У том извештају детаљно је описао луке, гарнизоне,

њихово наоружање и места сидрења отоманске флоте, а прибавио је и друге податке обавештајног карактера.

Године 1708. Сава је прешао у Москву за стално, а 1710. године је добио чин дворског саветника.

Бројне су његове активности, од којих се истиче увођење бакарног новца у Русији, због чега је постао службени организатор коришћења бакра за монетарни завод Русије, старао се о суштинској организацији специјалног образовања младих дворјана, о изградњи морске флоте и о развиту и јачању дипломатских веза Русије са западном Европом. Залагао се за развој односа са словенским народима на Балкану и практично је био креатор балканске политике Русије.

Године 1711. Сава Владиславић је представник Русије у Црној Гори и Молдавији. Активно је учествовао у Прутској војној операцији. За заслуге у тој бици награђен је правом на слободну трговину у Русији у трајању од још 100 година.

Јекатерина I је 24. фебруара 1725. године Сави Владиславићу доделила грофовску титулу, а већ 18.

УВЕРЕЊЕ ПЕТРА I О ПРИПАДНОСТИ ДВОРСКОМ СТАЛЕЖУ ДВОРСКОМ САВЕТНИКУ САВИ РАГУЗИНСКОМ
ЗА ВЕРНУ И УСРДНУ СЛУЖБУ

Зајавље. Потврда од стране Петра I о племићком статусу дворског саветника Саве Рагузинског. Москва, 27. фебруар 1710. године.

Фото: Сверуски уметнички научно-рестаураторски центар И. Е. Грабарја.

Лист 8. Потврда од стране цара Петра I дворском саветнику Сави Рагузинском.

Москва, 27. фебруар 1710. године.

Фото: Сверуски уметнички научно-рестаураторски центар И. Е. Грабарја.

Акредитација императорке Јекатерине I грофу Илирском Сави Лукином Владиславићу за императора Богдихана (тако су у Руској Империји називани кинески императори из династије Ћинг – прим. прев.) Кинеског. Истиче се да „може доћи до неких несугласица“ због „неразграничености земље“ између Русије и Кине, „а ми, са своје стране... истински имамо жељу... да са императором Богдиханом и његовом државом задржимо старо истинско пријатељство... ради тога смо упутили нашег сталног државног саветника... Саву Владиславића, у својству нашег изванредног и посланика и опуномоћеног министра“. 30. августа 1725. године.
Извор: Архив спољне политике Руске Империје, Фасцикла Односи Русије са Кином, Опис 1, 1725. г, Дело 4. Лист 142.
Оригинал, руски језик. Потпис аутограф императорке Јекатерине I, печат испод заштитне футроле.

јуна послала га је у дипломатску мисију у Кину. Био је то његов последњи подвиг у славу Русије. Његова мисија значила је: почетак интензивне трговине са Кинеским царством, установљена је државна граница и формиране су регуларне војно-граничне јединице.

Сава Владиславић био је трећи амбасадор Русије у Кинеској царевини Цин (Ћинг). У архиву спољне политике Руског царства у фасцикли „Односи Русије са Кином“ за 1729. годину чувају се листови 229 и 230 – Указ цара Петра Другог упућен Сави Владиславићу којим се изражава задовољство цара резултатима Савиних активности у Кини.

Исцрпљујући преговори у Пекингу трајали су пола године. Одржано је 48 конференција на којима је разматрано 20 пројеката. Остала је запамћена Савина изјава да: „Руско царство жели пријатељство кинеског цара, али се и непријатељства не боји и да је за њега спремно“.

Године 1727. Сава је отишао из Пекинга, али су се преговори продужили на граници. Коначно је на реци Бури 20. (31) августа 1727. године закључен Бурински споразум, корак ка разграничењу који је потписао Сава Владиславић са опуномоћеним представником Империје Цин.

ЦРТЕЖ ПОГРАНИЧНЕ ЗОНЕ НА РУСКО-КИНЕСКОЈ ГРАНИЦИ, XVIII ВЕК.

Лео: Тројицкосавск, Тројицка тврђава и у њој дрвена Црква Свете Тројице са параклисом посвећеним Св. Сави Српском коју је подигао Сава Владиславић. Десно: кинески трговачки град Мајмачен.

Извор: Кјахтински музеј В.А. Обручева

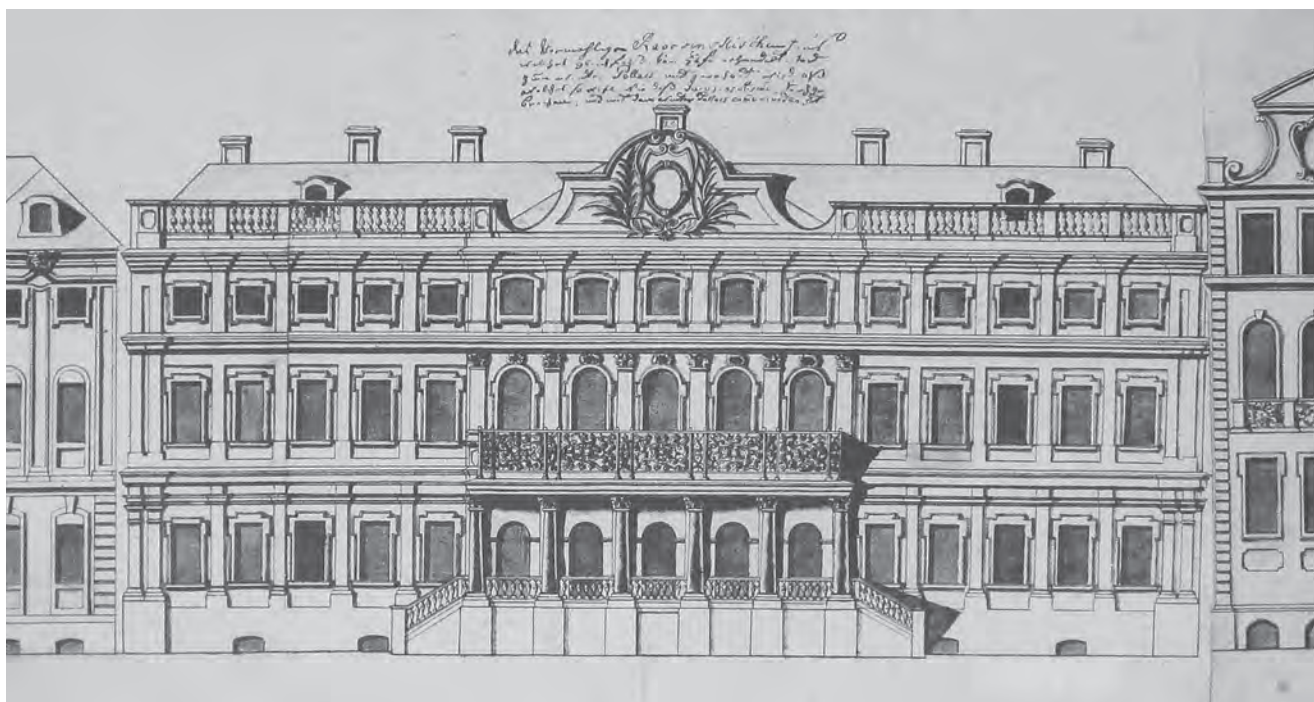
Позлаћен и украшен сребрни крст израђен у Москви 1738. године, дар Грофа Саве Владиславића Цркви Св. Спаса на Топлој, Херцег Нови. *Извор:* Ризница Цркве Св. Спаса

Споменик грофу Сави Владиславићу испред Цркве Св. Ђорђа, насеље Топла, Херцег Нови

Крст – детаљ: Део угравиране посвете дародавца Цркви Вазнесења Господњег (Св. Сјаса) на Топлој:
„... Тајно саветника Његовог императорског сверуског величанства и кавалира илирског грофа Саве Владиславића
за вечни помен родитељима и сродницима...”

Дом грофа Саве Владиславића у Санкт Петербургу. Извор: Државни музеј историје Санкт Петербурга

ПЛАКАТ ПРВОГ ИЗВОЂЕЊА ОПЕРЕ „ИСТИНА У ИСКУШЕЊУ“ АНТОНИЈА ВИВАЛДИЈА

Факсимил оригинала плаката
извор: Конгресна библиотека у Вашингтону, САД

**ИСТИНА
У ИСКУШЕЊУ**
Музичка драма
ИЗВОДИ СЕ
У Театру Св. Анђела
Јесен године 1720.
ПОСВЕЋЕНА
ЊЕГОВОЈ ЕКСЕЛЕНЦИЈИ
Господину Грофу
САВИ ВЛАДИСЛАВИЋУ
Званичном саветнику Њ.В. Цара, К(раља), итд.

У ВЕНЕЦИЈИ, 1720.
За Марина Росетија*, у Мецерији
у знак мира.
Са дозволом власти.

Превод плаката на српски

* Marino Rossetti, in Merceria all'Insegna della Pace је издавач либрета опере за коју је Вивалди написао музику.

ECCELLENZA

A Chi mai dedicar si deve il presente Drama, che solo à voi, Eccellentissimo Signore, mentre in averlo accolto sì generosamente nella vostra casa nelle primizie delle sue prove, avete con ciò cortesemente dimostrato, d'abbracciarne la protezione; per la qual cosa, senza alire suppliche per intercederne la permissione, à V. E. suo protettore si dedica. Dico a voi, che vale a dire, ad un Signore, che Numme tutelare dell' Illirica Regione, da questa riconoscete gli antichi, e chiari natali; quali per ambole linee rettamente discendono da Primati Signori, Dispoti, e Conti di sì bellica, e gloriosa nazione; la quale, non perche sottomessa restasse, con parte della Dalmazia sotto l'Ottomano Dominio, La Contea della vostra Eccellentissima Famiglia, patì naufragio veruno; poiche oltre d'esser stata lasciata in libertà, qual già era, in atto di più distinto & onorato riflesso, ne fù reintegrata con ampio, imperial Diploma; confirmandosela in quello, gli antichi Privileggij, ed immunità che godeva; come il tutto con autentiche prove, negli Archivij della Ragusea Republica chiaramente apparisce. Ma à che gir numerando i bei freggi che sì v'adornano, allora che palesi pur troppo elli sono! Poiche à chi mai sia nascosto, che V. E. con la nobiltà dello spirito, con

la saviozza della mente, e con la disinvoltura del teatro, seà li più delicati, ed importanti maneggi de Principi, tanto saggiamente adoprato vi siete, che à gran ragione da per tutto il vostro nome si rinomato si è reso. Che V. E. sia per nobiltà distinto nella Republica di Ragusi. Che la Santità del presente Pontefice (per avervi riconosciuto in ogni congiuntura costantissimo Fautore della Christiana Religione) v'abbia conferito l'onore di Crearvi Cavalier Palatino; e che ultimamente accoppiato vi siete, in famoso Imeneo con S. E. la Signora Virginia Trevisani, Rampollo illustre di quella antica, nobilissima Famiglia Veneta de Trevisani, che di Dogi, Patriarchi, e Procuratori della Serenissima loro, sempre invitta, Dominante Republica, ne san vantare il bel preggio. Ma à che gir rammentando cotante nobili dori, che in voi fan pompa, se basta solo per contemplar chi voi siete, contemplare il carattere che in voi serbate di Consigliere Aulico, d'uno de maggiori Monarchi del mondo, quale appunto, è la vittoriosa Maestà Zariana, che potente per il Dominio di vasti regni, temuta per il militar valore, che ne suoi vassalli risplende, lascia la viva imagine di sua grandezza in ogni parte del mondo. Tanto dir basti di voi, per quanto dir mai possa scrittore, per far veder chi voi siete, & assieme à quale valoroso sostegno questo presente Drama è appoggiato; e con umile inchino resto.

Di Vostra Eccell.
Devot. Obblig. & Umiliss. Serv.
Diomede Lizzapa

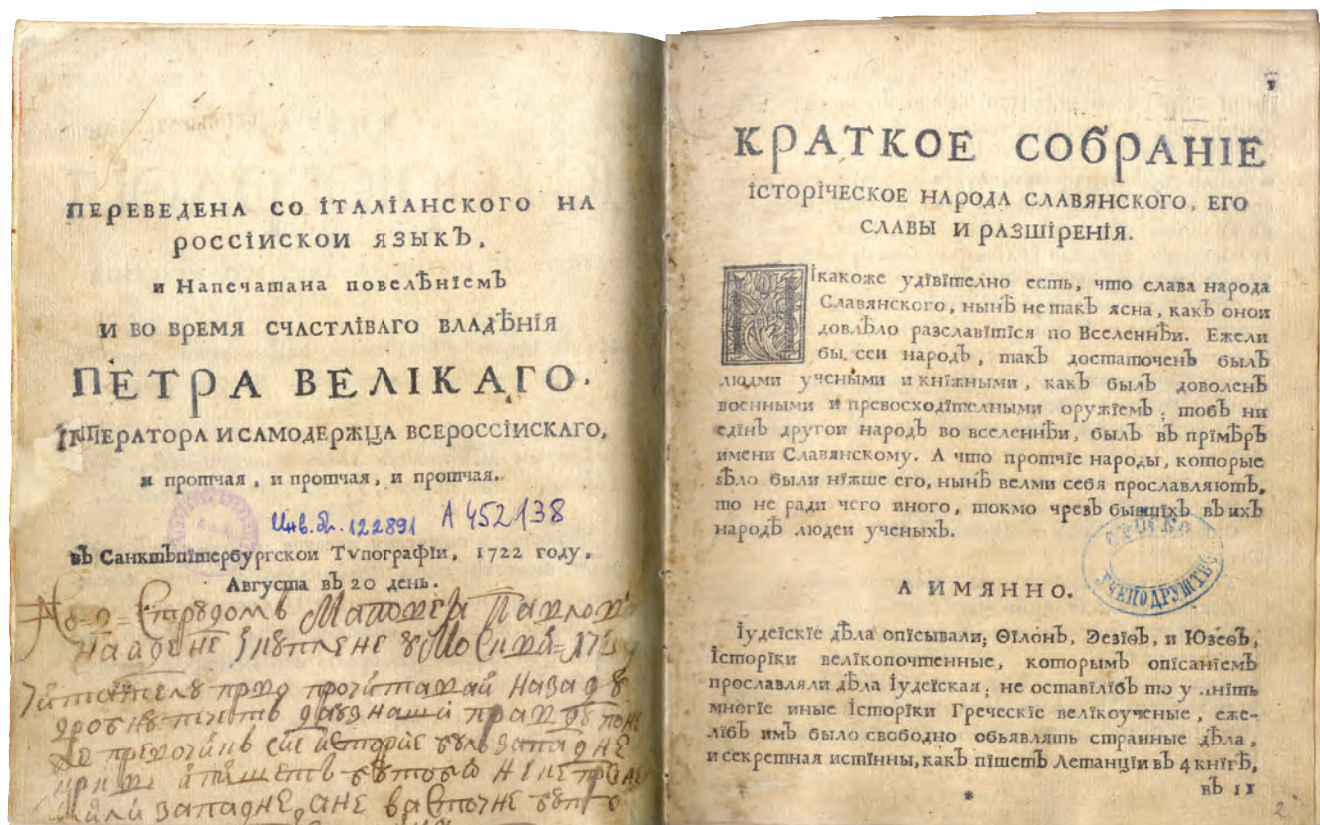
Антонио Вивалди је своју оперу „Истина у искушењу“ (*La verità in cimento*), први пут изведену у јесен 1720. године, посветио грофу Сави Владиславићу, уз неизмерну захвалност што му је пружио помоћ и подршку. О томе сведочи посвета уз либрето коју је генијални композитор наменио српском племићу. *Горе*: факсимил посвете опере Сави Владиславићу; *Доле*: превод посвете на српски

ЕКСЕЛЕНЦИЈО:

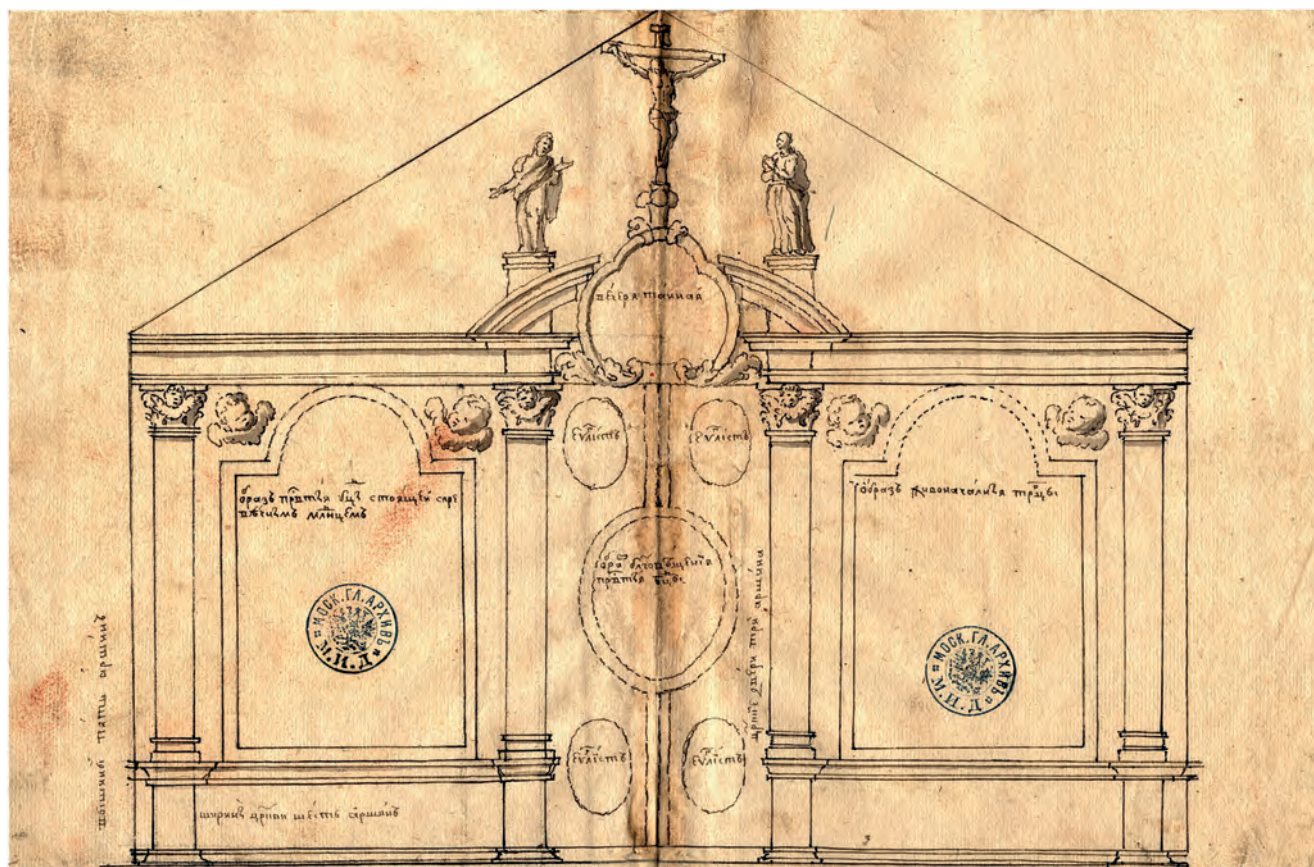
Коме би требало посветити ову драму, до само Вама, препоштовани господине, јер примивши је тако великодушно у свом дому у првим данима њеног пробног извођења, љубазно сте показали да је узимате под своју заштиту; због чега се, без даљих молби да се заузмете за дозволу исте, Вашој Екселенцији, њеном заштитнику, посвећује. Кажем Вама, једном господину, анђелу чувару илirsке регије, чије познајете древно и јасно порекло; које по обе линије потиче право од Првих господара, деспота и грофова тако ратничке и славне нације; која, не зато што је остала покорена, са делом Далмације под османском влашћу, грофовија Ваше препоштоване породице није претрпела никакав слом; будући да је, осим тога што је остављена на слободи, што је већ била, чином другачијег и часнијег промишљања, у исту била враћена опсежном, царском Повељом; чиме су јој потврђене древне привилегије и имунитет који је уживала; као што се све, са аутентичним доказима, јасно појављује у Архиву Дубровачке Републике. Али чему набрајати врле особине које Вас красе, када су и превише очигледне! Јер коме би могло остати скривено, да се Ваша Екселенција племенитошћу духа, мудрошћу ума и лакоћом опхођења, са најделикатнијим и најважнијим интригама кнежева, тако

мудро носила, да је Ваше име с великим разлогом свуда тако угледно постало. Да се Ваша Екселенција по узвишености истиче у Дубровачкој Републици. Да Вам је Његова Светост садашњи папа (који Вас је у свакој прилици препознао као сталног заговорника хришћанске вере) указао част да Вас учини Палатинским витезом; и зато што сте се недавно спојили на чувеном венчању са Њ. Е. госпоњом Вирџинијом Тревизани, славним потомком те древне, племићке венецијанске породице Тревизани, која се може похвалити својим дуждима, патријарсима и прокураторима пресветле Венеције, увек непобедиве, Доминантне Републике. Али чему подсећати на толике племените врлине, којима се Ви одликујете, кад је довољно само погледати ко сте, посматрати Ваше деловање као дворског саветника једног од највећих монарха света, какав је управо победничко Царско Височанство, чије царство, моћно због доминације над огромним краљевствима, којег се плаше због војне снаге, а која се огледа у његовим вазалима, оставља живописну слику своје величине у свим деловима света. Довољно је то рећи о Вама, колико год то писац икада може, да покаже ко сте, заједно са храбром подршком коју ова драма ужива;

са понизним наклоном остајем најоданији и најпонизнији слуга Ваше Екселенције.

Странице књиге Мавра Орбина „Краљевство Словена“ које је на руски језик превео гроф Сава Владиславић. Овим историјским документом цару Петру I и империјалној Русији представљена је историја словенских народа. Извор: Народна библиотека Србије

IN MEMORIAM: ВЛАДИМИР ДАВИДОВИЋ

„Екселенцијо, коме би требало посветити ову изложбу до само Вама, препоштовани господине Давидовићу...“

У очекивању да се због околности изазваних пандемијом ковид-19 одреди датум за отварање изложбе, на Аранђеловдан, након борбе са болешћу, Господу се представио Владимир Давидовић. Племенитог духа и великог срца, дубоким знањем и мудрошћу инспирисао је своје многобројне пријатеље и сараднике. Током каријере службовао је у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарству спољних послова, Министарству за науку и технологију, Министарству правде, као и у Српској академији наука и уметности. Попут наших Светих Отаца, у срцу је неговао државотворност, сваки дан чинећи да обновимо традицију и сачувамо је поколењима која долазе. Његов изненадни одлазак је попут нестанка Александријске библиотеке, ненадокнадив губитак не само за све који су га познавали, већ за српство у целини. Тамо где институције нису могле да нађу решење Влада их је налазио, јер и сам био је институција.

Владимир Давидовић на свечаном откривању споменика Сави Владиславићу у Шлисељбургу, 2011. г.

Једна од многих животних мисија му је била да грофа Саву Владиславића истргне из историјског заборава и додели му заслужено место у националном памћењу. Више од деценије је изгарао у тој борби и управо Владина идеја била је да прво место изложбе посвећене Сави буде Галерија РТС, темељ културе ове куће од националног значаја. Опис у овом каталогу је његов последњи текст који је написао у богатом животном опусу, међу којима је више књига и научних радова.

Споменик грофу Сави Владиславићу у Кјахти, граду који је основао у част Светом Сави под именом Троицкосавск, Република Бурјатија, Русија

Споменик грофу Сави Владиславићу у Шлисељбургу крај Санкт Петербурга, Русија

Неизмерном подршком пријатеља из Бурјатије, републике Руске Федерације у којој се налази Кјахта, древни Тројицкосавск који је основао Сава Владиславић, уступљена нам је велика количина историјских материјала који сведоче о значају и грандиозном делу „једног Србина на двору Петра Великог и Катарине I“, како га је у најкраћем описао Јован Дучић.

Љубазношћу делатника Националне библиотеке Републике Бурјатија ова изложба налази се пред нама. Посебан печат изложби дају копије оригиналних докумената из Архива спољне политике Руске Империје, те је посредством представништва Министарства иностраних послова Русије из Улан Удеа (престоница Бурјатије), изложба обogaћена додатном архивском грађом. Такође, унесени су и материјали из осталих извора, како домаћих, тако и страних, како би сагледавање Савине личности било што потпуније.

Изложба је припремана у јесен 2020, тачно 300 година од првог извођења опере „Истина у искушењу“ коју је Антонио Вивалди посветио „Његовој Екселенцији Господину Грофу Сави Владиславићу“, а што је откриће управо у току овог јубилеја.

Уз велику захвалност Савету за ликовно стваралаштво РТС-а и Служби баштина и културна продукција РТС, имамо част да се овакви раритети по први пут нађу пред српском публиком. Овом изложбом Радио телевизија Србије наставља вишегодишњи континуирани рад на повратку из заборавља овог знаменитог

Србина. Поред осталог, управо је у продукцији РТС-а снимљен документарни филм „Тројицкосавск — Кјахта Саве Владиславића“ (у режији Драгана Ћиријанића), а РТС је био издавач књиге „Тајна информација о стању и снази Кинеске државе“ од Саве Владиславића (приредио Владимир Давидовић).

Ово је прилика и да се захвалимо Људмили Владимировној Гармајевој и Валентини Сергејевној Давагшин из Националне библиотеке Републике Бурјатија, затим Александри Ивановној Пономарјовој, руководиоцу Представништва Министарства иностраних послова Русије у граду Улан Уде, као и Марини Ваљеревној Алемасовој из администрације Кјахтинског рејона — великом енергијом и залагањем ове изузетне даме поставиле су темељ овој изложби и подржале њену реализацију у Србији. Захваљујући Марији Борисовној Бадмациреновој, Министру туризма Републике Бурјатија и Јевгенију Ваљерјевичу Степанову, градоначелнику Кјахте имамо прилику да осетимо гостопримство, традицију и културу ове далеке по дистанци, а блиске по души републике Руске Федерације, као и да разменимо искуства и сазнања о величанственом делу Саве Лукиног Владиславића Рагузинског.

Посебна захвалност припада великом пријатељу и преводиоцу Ранку Гојковићу који је и додатно разјаснио специфичне појмове у контексту историјске епохе.

Бранко Вукомановић
коаутор изложбе

Грб породице Владиславић, гравура

ИЗДАВАЧ ЈМУ Радио-телевизија Србије • **ЗА ИЗДАВАЧА** Драган Бујошевић, генерални директор РТС • **САВЕТ РТС ЗА ЛИКОВНО СТВАРЛАШТВО** Никола Мирков (председник), Зорица Шујица (потпредседник), Славица Стефановић (помоћник председника), Никола Кусовац, Ћорђе Кадијевић, Чедомир Васић, Александра Јелисавец, Софија Љубичић, Драгана Ковачић • **АУТОР ИЗЛОЖБЕ** Национална библиотека Републике Бурјатија • **КОАУТОР ИЗЛОЖБЕ** Бранко Вукомановић • **ПРЕВОДИЛАЦ** Ранко Гојковић • **ГРАФИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА ПАНОА** Трилениум (Trilenium.rs) • **РУКОВОДИЛАЦ СЛУЖБЕ БАШТИНА И КУЛТУРНА ПРОДУКЦИЈА РТС** Александра Јелисавец • **ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ГАЛЕРИЈЕ РТС** Петар Ћириновић • **УРЕДНИК** Ана-Марија Симоновић • **ИЗВРШНИ ПРОДУЦЕНТ** Славица Стефановић • **ГРАФИЧКО ОБЛИКОВАЊЕ** Предраг М. Поповић • **ШТАМПА** Штампарија РТС • **ТИРАЖ** 500 примерака • Београд, јул 2021.

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ Портрет Саве Владиславића, цртеж панораме Тројицкосавска